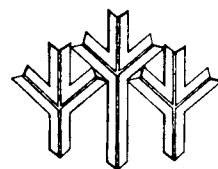

VETERANEN

AV ÅR 1918

Nr 2/168

Augusti

2022

Anmälan om

ADRESSFÖRÄNDRINGAR
NYA PRENUMERATIONER
AVLIDNA PERSONER m.m.
bör göras till
Gunvor Pätt,
Kyrkoespl. 29 B 39, 65100 Vasa
050 36 88 546, gunvor.patt@gmail.com

Medlemmar i Frihetskrigets Södra
Traditionsförening bör kontakta
medlemssekreterare Christian Cavonius,
ccavonius@gmail.com, 050 4678502

Bidrag till Veteranen:
artiklar, notiser, bilder, annonser
mottas med tacksamhet.
Insänd materialet i god tid!
tomas@kustmedia.fi

Pärmbild:
Minnesmärket över Lovisas befrielse.
I bakgrunden Lovisa kyrka.
Fotot taget av Jarkko Törmänen.

Veteranen av år 1918

Utgivare Frihetskrigets Traditionsförening i Kust-Österbotten r.f.

Utkommer med 2 nummer i året, februari och augusti

Ansvarig utgivare: *Gustav Geust*, Almavägen 19, 65610 Korsholm, g.geust@netikka.fi
Chefredaktör: Gunvor Pätt, Kyrkoespl. 29 B 39, 65100 Vasa, tel. 050 36 88 546. gunvor.patt@gmail.com
Redaktionsråd: Margareta Ehrman, Nils-Erik Nykvist, Viking Åberg, Lilian von Bell (Vanda)

Styrelsen för Frihetskrigets Traditionsförening i Kust-Österbotten r.f.

Ordförande: *Gunvor Pätt*, Vasa. Viceordförande: *Håkan Wörlund*, Vasa
Ledamöter: *Gustav Geust*, Vasa, *Thor Guss*, Karperö, *Tuula Harjunpää*, Vasa, *Joakim Rönqvist*, Malax, *Rea Sten*, Vasa,
Gustaf Sten, Vasa, *Alf Burman*, Korsholm, *Jouni Lilja*, Vasa
Sekreterare: *Tuula Harjunpää*, Kråkfjärdsg. 35 B 15, 65200 Vasa, t.harjunpaa@netikka.fi
Skattmästare: *Viking Åberg*, Vasa.

Styrelsen för Frihetskrigets Södra Traditionsförening r.f.

Styrelsen 2022

Ordförande *Carl-Johan Hindsberg*, Helsingfors; Viceordförande *Magnus Westerholm*, Ingå.
Styrelsemedlemmar: *Lilian von Bell*, Vanda; *Ulla-Rita Blomqvist*, Grankulla; *Christian Cavonius*, Ekenäs; *Ola Lindholm*, Åbo; *Fred Packalén*, Helsingfors; *Berndt-Gustaf Schauman*, Lovisa; *Henrik Sundbäck*, Borgå; *Mimi Wiik*, Helsingfors.
Kontaktpersoner utanför styrelsen: *Kaj Alakoski*, Kyrkslätt; *Anders von Bell*, Vanda; *Carl-Johan Grönberg*, Sjundeå;
Kurt Stoor, Karis och *Patrik Westerback*, Helsingfors.
Traditionsföreningens hemsida: www.frihetskriget.fi
Veteranen av år 1918 utdelas som medlemsförmån till Frihetskrigets Södra Traditionsförenings alla medlemmar sedan år 2013.

Styrelsen för Frihetskrigets Traditionsförbund

Ordförande: *Tapani Tikkala*, Vasa, Viceordförande: *Nina Schleifer*, Helsingfors.
Styrelsemedlemmar: *Esko Hakulinen*, Seinäjoki, *Jouni Koskela*, Tammerfors, *Matti Mikkonen*, Valkeala, *Matti Soini*, Helsingfors, *Paavo Enroth*, Kajana, *Pekka Jouko*, Lahtis, *Tapio Laine*, Björneborg, *Timo Mäki*, Åbo, *Veli Suvanto*, Lappo.
Verksamhetsledare: *Sami Rantanen*. Hedersordförande: *Timo Siukosaari*.

Frihetskrigarnas Vårdstiftelse

Skolgatan 16 A, 33200 Tammerfors, tel. 045 634 5025, vape@perinneliitto.fi

Styrelse:

Ordförande direktör *Timo Tulosmaa*, Tammerfors, viceordförande riksdagsman *Harri Jaskari*, Tammerfors.
Ledamöter: församlingsrådet *Mikko Laukkonen*, Kankaanpää, överstelöjtnant *Matti Soini*, Helsingfors,
vicehäradshövding *Veli Suvanto*, Lapua.

Ombrytning: Kustmedia Tryck: KTMP Korsholm 2022

Paul von Gerich

Finlands armé grundades av yrkesmän som bakom sig hade krigserfarenhet och lång tjänstgöring i det ryska kejsardömet armé före kriget. Till den här gruppen hör översten i ryska armén Paul von Gerich.

Paul von Gerich föddes i Helsingfors den 9. augusti 1873. Hans föräldrar var balttyskar, vilka förtjänstfullt hade tjänstgjort ryska kronan. Hans far, generalmajor riksrådet Karl Theodor von Gerich var chef för Helsingfors militärsjukhus. Modern, Julia von Koeppen var dotter till en rysk general.

Studier

Som barn var Paul pigg och hurtig. En gång spikade han fast lärarens yttergaloscher i golvet. Trots anmärkningar gick lärdomen lätt in i huvudet, hans älsklingsämnen var historia och geografi. Speciellt intresserad var han av astronomi, varför hans föräldrar köpte ett teleskop åt honom. Sedan von Gerich blivit student 1892, sökte han inträde till Kadettskolan i Fredrikshamn. Den 12. augusti 1895 examinerades han därifrån som löjtnant vid Livgardets jägarregemente. År 1898 gifte han sig med Olga Ahlqvist, dotter till en handelsman. Efter att ha tjänstgjort fyra år kommenderades han att bedriva studier vid akademien vid Nikolai II:s generalstab 1899–1901. Han genomgick intendenturakademien 1901–1902. Den 12 augusti 1907 befordrades han till kapten.

Litteratur

von Gerich förenade militärtjänsten med historieforskning. Under åren i Ryssland skrev han (på ryska) sex historiska verk samt ett tret-

tital instruktions- och handböcker för vapenmakten. Redan innan japanska kriget publicerade han boken "En kort granskning av forna tiders krigskonst", "Afghanistan och dess historiska betydelse" (1902), "En granskning av den politiska historien i Europa på 1800-talet" (1903), samt "Erövringen av Finland: Kriget mellan Ryssland och Finland under åren 1808–1809" (1904).

Följande år blev von Gerich i tillfälle att se "den blodiga söndagen" på nära håll, då han deltog i skingrandet av demonstrationerna i St. Petersburg.

Vid de här tiderna (ca 1907) kom hans talang för undervisning och metodik till synes. Nu skrev han för fänriksskolorna kurslitteratur och läroböcker i artilleri och fortifikation ss. "Att skjuta med maskingevär", "Infanteriets aktivitet under natten" (med exempel), "Undervisning i strid och fälttjänst för ett kompani" och många flere skrifter. Han hade också fördjupat sig i andra ämnesområden, vilket man kan se av böckerna "En översikt över luftseglingen" och "Det himmelska kejsardömet, Korta underrättelser om Kina" (1911). Nu-

förtiden kan man bekanta sig med von Gerichs verk i Rysslands nationalarkiv, som innehar ungefär fyrtio av hans verk.

Första världskriget

Paul von Gerich var sällskaplig, men också ärelysten. Liksom många andra ryska officerare tog han med jubel emot meddelandet att världskriget hade utbrutit. Vid Tschekaförhören erinrade sig chefen för de vita (som hade förlorat) amiral Koltsak, huru gardesjägarernas chef Paul von Gerich tillsammans med sina kamrater fick champagnekorkarna att smälla sedan de hört krigsförklaringen.

Gerich och hans kamrater svor på att skicka Kaiser Wilhelm efter Na-

poleon till St. Helena. Julen hade de för avsikt att tillbringa i Berlin.

I världskriget deltog von Gerich med sin gamla enhet Livgardes jägarregemente, först som kompani-
chef därefter som bataljonskommandör; i Polen (Lublin, Deblin, Lonza, Chelm), Litauen, Vitryssland (Vilno, Kovel samt Volodomyr-Volynsky, nuv. Ukraina). För sina förtjänster belönades han 1915 med Anna "för mod" gravyren av 4. klass. Han fick också Georgs svärdet på befallning av kejsaren 2.6.1911, "För oöverträffat mannamod och tapperhet i strid" 6.12.1914 i Suloszava. Där hade han efter att ha fått vetskap om att de överlägsna österrikarna hade anfällt 4. kompaniet, skyndat med sitt kompani till hjälp med fällda bajonetter. Kompaniet slog ned motståndarnas kolonner, skingrade dem, återtog de avsnitt och maskingevär de erövrat samt fängslade fem officerare och 138 man. I kriget kom von Gerich att få, förutom Georg 4. klass, alla hederstecken som kunde ges åt en överste samt de brittiska "Helige Mikael och George".

I striderna sårades Paul von Gerich åtta gånger, varav sex gånger 1915. Han befordrades till överste och i februari 1917 utnämndes han till kommandör för 3. Pärnu regemente, men i den uppgiften förblev han inte länge. Krigets påfrestningar och katastrofala förluster krävde hela tiden blod. Paul von Gerich fick en vakans för generalmajor och ledde därefter alla undervisnings- och uppbådscentra inom St. Petersburgs militärdistrikt. Han lyckades likväl inte uppvisa sina färdigheter som militärteoretiker och lärare.

Till Finland

Paul von Gerich förhöll sig till en början positivt till marsrevolutionen 1917, men så småningom blev hans åsikter mera högerriktade och i november tog han avsked och reste till Fredrikshamn, dit hans hustru redan flyttat. (Äktenskapet var barnlöst).

Vid samma tid träffade han i Helsingfors chefen för aktivisternas Soldatkommitté Hannes Ignatius och ordföranden för Finlands Senat

Pehr Evind Svinhufvud. På deras begäran började han organisera skyddskårernas verksamhet, dvs den blivande statens militärstyrkor. I december reste han till Vasa för att leda det därvarande skyddskårsdistriktet (Distrikt Nr 2: Gamla Karleby, Jakobstad, Vasa, Sydösterbotten, Kristinestad).

Vindala krigsskola

Ungefär tio dagar senare blev von Gerich ledare för Finlands första krigsskola i Vimpeli (Vindala), där han uppgjorde hela undervisningsprogrammet för skolan. Krigsskolan började sin verksamhet den 28.12.1917. Undervisningen räckte tre veckor, lärare var jägare som återvänt från Tyskland. Redan första dagen indelades manskapet i två kompanier, av vilka 1. kompaniet (finskspråkiga) förlades till Pokela by, 2. kompaniet (svenskspråkiga) inkvarterades i kyrkbyn. Redan före årsskiftet började von Gerich föreläsa i taktik varje dag, på förmiddagarna i kyrkbyn, på eftermiddagarna i Pokela. Den ursprungliga avsikten hade varit att ge de cirka 200 eleverna så mycket soldatkunskap att de skulle kunna fungera som lärare och instruktörer, men den politiska utvecklingen gjorde att man måste ge kunskap att också leda stridsuppgifter. Von Gerich hade stor erfarenhet både av undervisningsarbete och fronttjänst. Sålunda fick eleverna förutom den teoretiska undervisningen lära marsch, skydd under vila, anfall, försvar, gruppchefens och plutonchefens uppgifter i strid.

Frihetskriget

Den följande viktiga uppgiften för Paul von Gerich var avvapningen av de ryska styrkorna i Seinäjoki och Lappo. Kl. 23 den 26.1. anlände han till kommunalhuset i Lappo för att överlägga med kapten Heiskanen. Man uppgjorde en stridsplan som godkändes av von Gerich. Natten

Museiverket, 1928.

till den 28. skred man till aktion. Respekten för en officer som stridit vid fronten (och som talade ryska) var så stor att de flesta förhandlingar var framgångsrika. - von Gerich kom också att leda regeringens trupper i Haapamäki och Vilppula. Den 18.2. befordrades han till generalmajor i finska armén. Först fyra månader senare blev han finsk medborgare.

Uppställandet av truppförbanden och organisationsarbetena sköttes från och med 9.3. av en nyskapad avdelning, generalstabsinstruktionen, under ledning av von Gerich. Under hans krigserfarna och energiska ledning samt i nära samarbete med generalstabsofficerarna utfördes på kort tid ett jättarbete. Vid omorganiseringen av högkvarteret ålades von Gerich att sköta alla löpande ärenden och föredra dem för överbefälhavaren, utfärda föreskrifter för värvning, beväpning och utrustning. Vidare skulle utfärdas föreskrifter för utbildningen av infanteribataljonerna, skyddskåreerna, underbefälsskolan i Vörrå, skidlöparskolan i Ilmola, det värvade kavalleriet, artilleriskolan

i Jakobstad samt övriga skolor och kurser. Alltsammans torde ha krävt mer personal än den von Gerich fick till sitt förfogande.

Den 28.4. gav gen. maj. Wetzter von Gerich order att bege sig till Salo och ta befehl över stabskapten Pohjavuoris skyddskårer och av dessa bilda ett regemente, vilket skulle höra till Västarmén. Utom regementet skulle också bildas ett cykelkompani. Paul von Gerich skulle sedan samverka med kapten Carpelan i Åbo. Regimentets operationsuppgift var att rensa området Tammela-Salo-Helsinginge-Hyvinge från röda och särskilt hålla ett öga på de fientliga styrkor som ännu rörde sig österom Tammela-Riihimäki.

Efter kriget

Efter krigsslutet kommenderade von Gerich i två omgångar 2. divisionen, som var förlagd i Viborg. Han ledde en kommitté som uppgjorde reglementen. Han verkade också som inspektionsgeneral för överbefälhavaren. I april 1921 blev han chef för Helsingfors militärdistrikt men måste avgå sedan han i Hufvudstadsbladet publicerat en kritisk artikel angående militäralliansplaner mellan Polen och Finland. Han återvände då till Fredrikshamn, där han verkade som lärare i taktik vid Kadettskolan fram till år 1825.

Sedan von Gerich gått i pension bodde han en tid i Helsingfors, där han några år undervisade vid Reserv-officersskolan. Många av hans läroböcker översattes till finska och lästes på officerskurserna. År 1928 blev han generallöjtnant i samband med 10-årsfestligheterna. Därefter var han någon tid anställd vid försäkringsbolagets Tarmo och verkade som Tysklands vicekonsul i Fredrikshamn. På sin fritid ägnade han sig åt astrologi. Han skrev också en bok som utkom i flere upplagor.

Generalen vid ryska och finska armén avled den 3. februari 1951, en vecka efter sin överbefälhavare Man-nerheim. Paul von Gerich är begravd på Hietakylä gravgård.

GP

Verna Eriksson

– Ung hjältinna under Frihetskriget

Verna Maria Erikson (11. april 1893 Åbo – 16. oktober 1918 Helsingfors) var en finländsk teknolog, som deltog i Frihetskriget genom att leverera vapen och skjutförnödenheter till den vita sidan. Hennes föräldrar var sjökapten Karl Erikson och Adolfina Sjödin. Efter att fadern dött flyttade familjen år 1907 till Helsingfors och flyttade in i en bostad på Norra esplanaden 35, det så kallade Wredes hus.

Verna skrev studenten 1913 och inledde studierna vid Tekniska högskolan, som på den tiden hade endast ett tiotal kvinnliga studenter. En av dem var Salme Setälä som blev arkitekt år 1917. Verna avklarade endast några grundkurser i kemi då krigstillstånd rådde och en tredjedel av studenterna avbröt sina studier medan hela studentkårens styrelse for till Tyskland för jägarutbildning.

De vita lyckades utveckla hemlig verksamhet i det röda Helsingfors och köpte vapen av rysarna. För lagringen stod många kvinnor och teknologkvinnorna hjälpte till med pojkarnas gevärskompani. Vapenhanteringen skedde i hemförhållanden. Ljudet av vapenhanteringen doldes med högljudd grammfonmusik. Som mötesplats fungerade Nissens kafé i hörnet av Unionsgatan och Norra esplanaden. Därifrån sändes Erikson och Setälä och andra kvinnor att köpa vapen och skjutförnödenheter av ryssarna. De transporterade vapnen förbi de röda i rygg-

Verna Erikson med patronbälten.

säckar och mellan benen, där de var välgömda under de långa kjolarna.

Nattetid var det utgångsförbud, de röda patrullerade över allt och gjorde granskningar i hemmen. Om verksamheten hade avslöjats hade det varit mycket farligt, men ungdomen tyckte det var spännade.

När Frihetskriget avslutats belönades både Erikson och Setälä med Frihetskorset.

Strax därpå insjuknade Erikson i cancer och dog den 16 oktober 1918 som 25-åring. Hennes gravminnesmärke finns på Sandudd i Helsingfors i kvarteret 12.

Eftermäle: Verna var en modig kvinna och den bästa beskyddarinnan för skyddskåren i Helsingfors.

Charlie Hindsberg

Sjuktågen under Fortsättningskriget

Det enda transportmedel som hade kapacitet att vidarebefordra ett stort antal, upp till tusen patienter per vecka många hundra kilometer, var statsjärnvägarna. Ett ambulansväsen hade bildats redan hösten 1939. Under Fortsättningskriget verkade sammanlagt 10 sjuktåg. Sju av dessa var uppställda av Helsingfors skyddskårsdistrikt, medan Central-tavastland, Rovaniemi och Jyväskylä skyddskårsdistrikt stod för var sitt tåg.

En del av tågen var hela tiden underställda Högkvarteret. Andra var tidvis underställda armékåren, tidvis Högkvarteret där Sanitetsavdelning Nr 1 handhade sjuktågsverksamheten. Tillsammans tillryggalade sjuktågen oerhörda avstånd, till exempel sjuktåg Nr 8 avverkade 165 577 km på tre år, vilket motsvarar fyra gånger jorden runt ekvatorn.

Tågen rörde sig över hela Finland, från Torneå till Hangö, från Ladoga till Bottenhavet. Åren 1941–1942 följde de den framryckande armén. Några tåg passerade också gränsen vid Torne älv.

Ett sjuktåg bestod i allmänhet av 15 vagnar, vilka drogs av ett tungt godstågslokomotiv av typen K3. Närmast loket följde konduktörsvagn, förrådsvagn, en tredje klass sovvagn med liggplatser för 33–39 patienter. Vagnarna IV och V innehöll tredje klass kupéer med sittplatser för 89–100 lindrigt sårade patienter. Vagnarna 6–8 var bostadsvagnar för personalen, bestående av

**Sjukhuståg på
Lieksa station.**

första och andra klass sovvagnar för befäl och vårdpersonal samt en tredje klass sovvagn för manskapet. Vagn Nr 9 inrymde matsal, Nr 10 kök, Nr 11 specialvagn (poliklinik, medicinförråd samt utrymme för 16 bärar). De fyra sista vagnarna var ombyggda tredje klassvagnar, där man genom att avlägsna bänkarna fått plats för 32 britsar. Ett sjuktåg kom således att ha en imponerande längd. Varje tåg hade förutom sitt nummer också ett namn. De var uppkallade efter den ansvarige läkaren ombord.

De finländska landstridskrafternas förluster i sårade uppgick under Fortsättningskriget till drygt 100 000. De sårade soldaterna fick i allmänhet första hjälpen på förbandsplatserna vid fronten. Därifrån sändes de vidare till fält- eller krigssjukhus. Den egentliga vården av patienterna ägde sedan rum vid de stora krigssjukhusena på hemmafronten.

Inlastningen av bärar skedde genom fyra fönster, där rutorna ersatts med träskivor som lätt kunde lyftas av. Ett tåg kunde ta 355–383

**Röda Kors tåg
för sårade och
sjuusköterskor
på Petroskoi
stationsområde
1942.**

**Sårade soldater
evakueras till
krigssjukhus.**

Sjuktågen under Fortsättningskriget

Tåg Nr	Läkare	
1 Topi	Kangas Toivo	Helsingfors skyddskårsdistrikt
2 Ervasti	Tamminen Antero	
	Ervasti Tauno	
	Tarkiainen Johannes	
3	Vestola Lauri	
4 Aapo	Appelgren Åke	
	Poikolainen Ahti	
5 Lasse	Sarparanta Lasse	Centraltavastlands skyddskårsdistr.
	Tötterman Gunnar	
	Appelgren Åke	
6	Virkkunen Mikko	Rovaniemi skyddskårsdistrikt
	Poikolainen Ahti	
7	Anttila Sulo	Jyväskylä skyddskårsdistrikt
	Hintikka Helmi	
	Kangas Toivo	
8 Alarik	Jahkola Alarik	Helsingfors skyddskårsdistrikt
9 Jooseppi	Kaplan Josef	
	Ervasti Tauno	
	Kangas Toivo	
	Tarkiainen Jukka	
10	Huhtikangas Hugo	

patienter ombord, beroende på hur många ligg- och sittplatser det fanns framme i tåget. Antalet överskreds ofta efter striderna vid fronten.

Personalen bestod av flere kategorier, läkare, oftast två, varav den ena var överläkare. 12–15 sjuksköterskor (en översköterska, 5 sanitetslottor och 4 kökslottor), militärer (en kommandant, en fältväbel och cirka 25 man, av vilka några hade fått sanitetsutbildning). Därtill kom järnvägsfolk, 6–8, där lokföraren var den centrala gestalten. Vid full bemanning hade tågen en besättning som bestod av 50–60 personer.

Vistelsen på tågen kunde utsträcka sig till flere månader utan avbrott, utom möjligen för permissioner och kommenderingar. Under korta uppehåll i Haparanda kunde tågets besättning inhandla varor vilka inte gick att få i hemlandet. För det mesta upptogs vardagen av slitsamt arbete, som kunde vara dygnet runt. Redan mottagandet av och urlastningen av sårade tog många timmar. Därefter krävde patienterna ständig tillsyn.

Då tåget inte var i rörelse städade man samt kompletterade förråden. Vid längre uppehåll kunde det hända att besättningen placerades i arbete på höängen, beordrades att hugga ved eller ta upp torv på någon mosse. Det rådde arbetsplikt i landet.

Man försökte dryga ut och variera den rätt enformiga kosten, som till största delen bestod av soppor. Då tillfälle erbjöds fiskade man eller plockade bär och svamp.

Sjuktågen var försedda med Röda Korsmärken, men dessa respekterades inte av de ryska flygarna. Då fientliga plan närmade sig ett tåg gjorde det halt och de som kunde försökte ta skydd i terrängen.

Den finländska mobiliseringsprocenten var hög vid en internationell jämförelse. Ca 16 % av befolkningen var inkallad. Sjuksköterskekåren omfattade under krigsåren 1941–1944 omkring 9600 utbildade sjuksköterskor. Av dessa var 6100 (62 %) i försvarsmaktens tjänst, de flesta vid

Fortsättning →

ett krigs- eller fältsjukhus. En del av den kvinnliga sjukvårdspersonalen var frivillig arbetskraft, dvs sanitetslottor och Röda Korsets hjälpsyst-rar, medan sjuksköterskorna arbetade inom den allmänna arbetsplikten.

Sjuksköterskebyrån vid Finlands Röda Kors handhade i praktiken utkommenderingen av sjuksköterskor. Försvarsmaktens behov av sköterskor varierade kraftigt, minst var det i slutet av år 1942 och under 1943. Under återtåget i juni 1944 var ca 5500 sjuksköterskor utkommenderade.

Sköterskor på sjuktågen

25.6. 1941 150 sjuksköterskor
31.12. 1941 84 ”
31.12. 1942 84 ”
31.12. 1943 63 ”
24.9. 1944 90 ”

Tågen transporterade främst sårade, men också sådana som återvände till fronten, om det fanns plats. Såväl finländska som tyska soldater erhöll hjälp (även om vissa tyska befäl vägrade att transporteras med meniga).

En speciell uppgift som tillkom sjuktågen var transporten av barn som sändes till Sverige. Tåget kunde starta från Helsingfors och på vägen upp mot Torneå-Haparanda tog man in grupper av barn. En sådan ”last” kunde uppgå till 500 barn, men också antal som 559 har nämnts, bland annat över 100 barn i en vagn. Ett trettio-tal vuxna följde också med på tågen. Då barnen återvände under den lugnare perioden blev det igen tågens uppgift att sköta transporterna

Efter stilleståndet i september 1944 transporterade tågen civila, civilpatienter och hemvändande soldater, men framför allt inleddes transporterna av de evakuerade från Karelen, samt de sårade från den nya fronten mot tyskarna i Lapp-land. Ambulanstågen användes dessutom till att frakta sovjetiska krigsfångar som reste hem.

GP

Frihetskrigets diktning

Poesin har under århundradens lopp tagit sig olika uttryck. Former och regler fanns hur man skulle skriva en dikt. Olika tider och krig skapar sin egen poesi, människor skriver om hopp, förtvivlan, kamp, framtidstro. Så var det vid tiden för Frihetskriget.

Marscher

Betecknande för kampviljan var marscherna. Beledsagad av en hurtig musik uppmanade texten till kamp. Jägmarschen manar: ”Var redo när ropet kring bygderna går/strida tills segern är vår.” Man önskar också förse de stridande med motivation. Skyddskårsmarschen uppmanar: ”Fram, fram alle man. Upp att leden fylla/Plikten är vår ära”. Detsamma gör Marsch för Vasa Grenadierbatallion: ”Fram för frihet, lag och rätt.”

Svenska Brigadens marsch kan jämföras med Jägmarschen ifråga om stridslustnad: Framåt vid stridstrumpetens ljud, mot våldet, hatet, hotet, hånet.” Att stupa i striden var ett centralt tema i flere marscher. Skyddskårsmarschen (Värnplikt) ”Fall för vårt land, det kära, är vår högsta ära”. Också här tar Svenska Brigaden till kraftiga ord: ”Och stupa vi på blodad bana, skall ryktet pränta våra namn på nya tidens segerfana och det blir gott i dödens famn.”

I dikten ”Den 5 februari 1918” manar Jarl Hemmer, kanske en aning mera försynt: ”av oss alla kräves offer än. Här gäller att med hjärtat svara. Ännu har landet män.”

Också efter kriget talas om modet och kampandan. Pellingekårens

honörmarsch berättar för oss: ”Där stridde en skara av trofasta män till de yttersta skären trängda.” På 1920-talet skriver Jacob Tegengren i Gardesjägarbataljonen i Vasa om ”aldrig sviktande Vasa-mod.”

Hjältar och hjältedikter

Ännu i början av 1900-talet hade hjältarna en rätt betydande plats i folkloristiken. Redan år 1904 prisar Bertel Gripenberg Eugen Schaudman: ”äran blir evigt kvar” (En grav). De flesta hjältedikter har likväl skrivits efter Frihetskriget, såsom V.A. Koskenniemi ”Till jägarna” och ”Den okände jägaren” av Allan Sandström: ”Han kom som en hjälte och hjälte blev han”.

I sin festdikt vid Svenska Brigadens minnesmärke 4.4.1920 i Tammerfors talar Bertel Gripenberg fortfarande om hjältar. ”Svenska hjältar, fallna för Finlands lycka, sovande stilla i Finlands jord.”

Edvard Berts är en österbott-nisk poet. Tillsammans med bröderna Erik och Johannes skötte han etappstationen i Petsmo, upprätthöll etapplinjerna och förde personer över Kvarken. Edvard riskerade sitt liv många gånger, bland annat då han rekognoscerade isvägen över Kvarken vintern 1915–1916. Edvard talar

om beslutsamheten och det hårda ödet men också om "deras bragd, tysta obelönta".

Sorg

Ett krig slår sönder folket, hela landet. Ett broderkrig sägs vara det värsta. Får man sörja en som stupade på motsatta sidan? Kan man öppet gråta över den fallna hjälten, eller...? Flere dikter är fyllda av sorg, många frågor. Varför? Varför blev det så här? Kriget är över, men allt är förändrat. Edvard Berts frågar: "Kan, o land, av sönerna begäras mer än livets offergärd?"

"De fallna" av Jarl Hemmer är fylld av sorg och saknad: "Sorgens djupa harpa ljuder/Stora sus i skogen, hundramila, vaggas in i evighetens vila dem som frälst sitt land."

Hat och hämnd

Strider och krig har alltid, till en del, hat och hämnd som drivkraft. I ett broderkrig utvecklas hämnden till en väsentlig del. I fråga om Finlands Frihetskrig erövrar Jarl Hemmer och Bertel Gripenberg scenen bland de finlandssvenska poeterna. Och de skrader inte på orden. Motståndarna beskrivs i de rääste ordalag, deras djuriskhet, omänsklighet. "Men den som slaktats av nidingshand, han ropar ur graven på hämnd" (J. Hemmer: Det värsta. Ett land i kamp). Han fortsätter: "Men mord är mord och brott är brott så länge människor bor på jorden." Hemmer erkänner dock: "Det största mordet var kärlekens mord. Nu växer blott hat på jorden."

Bertel Gripenberg, fylld av hat tar

Gud signe dig vårt fosterland/ditt fjäll, din dal, din sjö,
din strand/Om du har frid, om du har krig/Gud signe dig!

Gud signe dem för frihet god/har gjutit glatt sitt varma
blod/ som offrat allt för fädrens hem/Gud signe dem!

Gud signe dem, som än i dag/med kärlek vårda rätt och
lag/som icke frukta våldets bud/dem signe Gud!

Gud signe dem som ärva få/ det land där våra gravar stå/
Den släkt ej världen skådat än/Gud signe dem!

W. Runeberg (son till J.L.Runeberg)

till "tunga artilleriet". "Vi som stått vid vänners stympade lik, vi som skådat den röda kulturen, vi som lyssnat till värnlösa offers skrik, vi känna de röda djuren."

Framtidstro

Efter kriget dämpades de värsta känslostormarna så småningom. Man hade fått tid att tänka, också på framtiden. "Höj ditt huvud, du tappra land. Nu nalkas din framtidsdag." (J. Hemmer). "Slå ut i blom, o fosterland, din framtidsstund är slagen" (E. Berts)

Trots att orden till Finlandia (V.A. Koskenniemi, översättning till svenska Joel Rundt) skrevs vid förra sekelskiftet, genomsyras hela dikten av hopp om en ljus framtid för Finland, som just då utsattes för förtryck: "Din morgon ljusnar, o fosterland."

Sverige

Missnöjet med otillräcklig hjälp från Sverige kommer också till synes i några dikter. Kort efter Frihetskriget klagar den svenske poeten Ruben G:son Berg över brist på vapen-

hjälp, soldater och södra Finlands lidanden.

Jarl Hemmer ironiserar: "Mor Svea störcdes, där hon somnat för gott/Ack, det stackars Finland var i knipa igen/ Nu svor moder Svea. Åter blev hon störd – hut borde han veta."

Troligtvis skrevs hundratals, kanske tusentals dikter, av finländarna, men mycket få kom i tryck. De flesta försvann på ett eller annat sätt. Önskar ändå nämna Viking Nybom (f. 1901). Efter Lovisa-slaget flydde en grupp skolpojkar till skärgården. Där skrev Viking två dikter, "Flyktingen" och "Frihet". Följande dag upphann de röda skolpojkarerna. Viking Nybom hörde till offren.

Av Frihetskrigets dikter har två intagit en självklar plats vid alla högtidliga tillfällen: Finlandia och Jägarmarschen. Man måste likväl medge att poesin här har fått hjälp av Jean Sibelius tonsättningar.

GP

Källor: Arkivmaterial

De ryska trupperna i Finlands Frihetskrig

Vid tiden för Finlands självständighetsförklaring fanns i landet ungefär 50000–65000 ryskt krigsfolk – en större del i sjöstridskrafterna eller landstridskrafter som var underställda dessa. En del av de stridande tillhörde 42. Armékåren. De marina trupperna var framför allt förlagda vid Bottniska och Finska viken som skydd mot en eventuell landstigning av tyska trupper. Östersjöflottans bas låg i Helsingfors. Det fanns också fristående garnisoner på fästningarna, gränsvaktsbataljoner...

Av de 10000–15000 ryssar som i olika skeden deltog i de finska striderna hörde en stor del till den gamla armén från tsarens tid, utökade med stöttrupper på 2000–3000 man, vilka hop-samlats bland dessa. Från Ryssland hämtades också avdelningar från den gamla armén. Mest berömda var det lettiska regementet från Tuckum (striderna vid Mäntyharju) och det sibiriska regementet (striderna

vid Antrea-fronten). Dessa bestod av soldater som fanatiskt stred för bolsjevismen. Från det röda gardet i Petrogradtrakterna samt från den nya röda armén anlände också avdelningar till Finland, bland annat till Rautu och Ino befästning. Stridsviljan avtog dock, vanligtvis efter några veckor, varför nya trupper hämtades till landet ända till mitten av april.

De förband som bäst bevarat sin

krigsduglighet var 106. infanteri-divisionen som stod under befäl av överste Mihail Svetschnikov. Av dess fyra regementen hörde ett till de trupper som avväpnades i Syd-österbotten, medan de övriga låg i garnison utmed banan Riihimäki-Tammerfors-Björneborg med divisionsstaben i Tammerfors. En annan viktig järnvägssträcka var Vaasa-Haapamäki-Pieksämäki-Elisenvaara.

Fram till fredsavtalet i Brest-Litovsk 3.3.1918 var trupperna tvungna att delta i striderna. I avtalet bestämdes att de ryska styrkorna i Finland skulle hemförlovas, varför de ryssar som därefter fortsatte striden i de rödas led måste betraktas som frivilliga.

Rådsrepubliken ställde sig ända från början på revolutionärernas sida, men undvek att offentliggöra sin ståndpunkt. Lenin hade erkänt Finlands självständighet, likväl med den avsikten att "skiljas åt för att gå samman", vilket innebar att han beviljat självständigheten för att dämpa det nationella rysshätet. Därefter kunde Finlands arbetarbefolkning gripa makten utan att folkviljan hindrade, varefter landet kunde återvända till den ryska gemenskapen som en av de planerade rådsrepublikerna. Småningom gick det upp för ryssarna att de flesta finska röda ville bevara Finlands självständighet. Endast en liten del önskade ansluta sig till Rådsrepubliken.

Ryssarnas dualistiska ambitioner att försvara Petrograd och att stöda revolutionen ledde till en konflikt. Kommendören för 42. Armékåren, generallöjtnant Nadjozhnyi ansåg att för att kunna försvara Petrograd skulle trupperna koncentreras till Viborgstrakten. Å andra sidan krävde överste Svetshnikov att man inte i något fall kunde avstå från Tammerfors eftersom staden var en av de finska arbetarnas viktigaste stöd-
jepunkter. "Man måste hålla fast vid varje kvadratkilometer, så att revolutionen skulle lyckas". Efter att ha befriat sig från beroendet av överordnade myndigheter utvecklade överste Svetshnikov på frontavsnittet norr om Tammerfors en självständig och i hög grad aktiv verksamhet. Han fungerade som chef för alla i västra Finland förlagda trupper och som den verkliga ledaren för Tammerfors röda garden.

Redan innan det röda upproret

Överste Mihail Svetshnikov.

utbröt hade Rysslands eget revolutionära organ skridit till verket, utgående från Helsingfors. I en proklamation till "kamraterna" meddelades, att ryssarna med sina trupper skulle skingra det vita gardet. Man började ta vapen ur depåerna och ge åt de finska röda. Också Lenin lovade vapen åt de revolutionära: 15 000 gevär och ett antal kanoner. Efter att ha hört detta klandrade den ledande kommissarien för Östersjöflottan Ismailov Lenin. Han ansåg att vapen också borde sändas till den ryska flottan. Det var ansvarslost att uppvigla finnarna till revolution och lämna flottan funktionsoduglig.

Vilken roll spelade ryssarna i krigsföringen? Deras antal av den röda sidan uppgick till 10–15%, men deras betydelse var större. Åren innan Frihetskriget höll den ryska armén i Finland på att falla samman på grund av brist på disciplin och ovillighet att delta i strid. Av truppernas rapporter framgår att det förekom många klagomål om stölder, slagsmål, olydnad och att soldaterna inte återvände efter en ledighet. I vissa garnisoner gällde det uppmot hälften av manskapet. Likväl måste man beakta att de var i stort sett de

enda på den röda sidan som var insatta i det militära yrket. Just ryssarna bildade de första fronterna vid de järnvägar som ledde från norr till söder. Chefen för soldatdistriktet i Petrograd Jeremejev anlände med ett pansartåg till Finland och gav order om operationer längs banriktningarna. De militära ledarna ansåg det självklart att de med sin sakkunskap skulle ge order som skulle följas. I praktiken kunde de efter några veckor konstatera att de haft fel uppfattning. De rödas överbefälhavare bevakade sammanbitet en självständig beslutanderätt. Också språksvårigheter samt nationella och andra fördomar försvårade samarbetet efter den första månaden.

Svetshnikov som ännu i mitten av februari suveränt ledde Norra frontens anfall, övergick i mars till att bli röda gardets rådgivare. Samarbetet minskade men upphörde inte förrän kriget var över.

Ur rysk synpunkt fanns det inga tolkningssvårigheter angående krigsföringen så länge som den röda regeringen var vid makten: De vita var kontrarevolutionärer. Småningom uppstod nog misstankar. Bland annat föreslog den ledande kommittén för Östersjöflottan Tserobalt den 22.2. till sovjetregeringen att flottan skulle börja förhandla med Finlands "verkliga regering". I detta skede klarade sovjetregeringen ännu upp situationen genom att ta makten av Tserobalt.

Trots de löften som givits i Brest förblev i Finland ännu i mars och också i april stridande ryssar.

Det bör noteras att det förekom ryssar, som i hemlighet tränade skyddsskårer, som spionerade för de vitas räkning eller som avstod från att strida hänvisande till kärlek till vårt land. Jag kände en sådan.

GP

Severin Ekblad,

en frihetskämpe med anknytning till Singsby

Magnus Oskar Severin Ekblad föddes 1887 i Sundsvall där föräldrarna Mårten och Maria Sofia, född Österåker, bodde vid den tiden. De flyttade snart därefter till Vasa, där Mårten drev ett vedhandelsföretag. Mårten kom från Vörå och Sofia från Petsmo.

Severin tog studenten 1909 i Gamlakarleby svenska samskola och for sedan över till Amerika där han jobbade vid olika industrier åren 1909–1911, bland annat i San Francisco. Efter att ha återvänt till Finland studerade han till maskiningenjör vid Tekniska högskolan i Helsingfors och vidare vid Helsingfors universitet, fakulteten för jordbruksekonomi.

År 1915 beslöt han sig för att ansluta sig till de ungdomar som reste till Tyskland för att utbilda sig inom det militära i Pfadfinder-kursen vid utbildningslägret Lockstedter Lager. Han var en av de 50 första som ankom till Tyskland den 25 februari 1915. Han befordrades där till Gruppenführer.

Han återvände till Vasa den 25 februari 1918 som jägarlöjtnant och var en av de jägare som bidrog till Finlands självständighet. Han deltog som kompanichef för XIV jägarbataljonens 2:a kompani vid stridigheterna på Karelska näset. Kompaniet var sammansatt av manskap från Korsholm, Maxmo och Vörå. Den 22 april kom kompaniet till gränsen, där de fick utkämpa, än lättare, än svårare, strider mot ryssar och röda under slutet av april och början

av maj. Bataljonen blev kvar som gränsvakt på Karelska näset till slutet av sommaren (Vasabladet 1 maj 1938, sid. 3).

Severin erhöll utmärkelsetecknet Frihetskorsets IV klass för ådagalagda förtjänster under Finlands frihetskrig.

Efter kriget tjänstgjorde han som kompanichef vid Kuopio infanteriregemente, men trivdes inte i den purfinska trakten, utan tog avsked från armén. Statsrådets ordförande beviljade 29 november 1918 jägarlöjtnanten Severin Ekblad avsked från militärtjänst ”med rättighet att bära uniform”.

Därefter blev han i januari 1919 regionchef för Vasa skyddskår, varifrån han begärde avsked våren 1919. Severin Ekblad valdes även till kårchef för Vasa Frivilliga Brandkår 1919 men avsade sig uppdraget. På julaftonen samma år tog han åter tjänst inom det militära, nu som kompanichef vid Björneborgs regemente, där han blev en uppskattad, respekterad och omtyckt officer. I maj 1920 befordrades han till jägarkapten.

Sedan mötte han sitt öde. På nyårsaftonen 1915–1916 hade Severin och en jägarkamrat Carl Tho-

mas Wolff tillbringat kvällen på en restaurang i sällskap med två flickor. På väg från restaurangen hade Wolff och Severin följt flickorna på väg hem mot staden Itzehoe där de bodde. Paret hade då kommit från varandra och när Severin ropade på Wolff fick han inget svar. Efter att ha följt flickan en bit längre återvände Severin och fann Wolff stående vid vägen med flickan, Frieda Steinberg, liggande på marken. Då Severin frågade vad som stod på, svarade Wolff att han inte skulle bry sig och tog honom med sig därifrån. Nästa morgon, sedan flickan hittats död, återfanns Wolff på sjukstugan där han arresterades. Wolff dömdes till 8 års straffarbete trots att han under hela rättegången hävdade att Severin var den skyldige. Wolff flydde från fängelset och lyckades ta sig till Sverige.

I februari 1921 kom Wolff till

Åbo, kontaktade Severin och insisterade att få träffa honom i avsikt att övertala honom att ta på sig skulden för mordet. Severin gick med på att träffa honom, de råkade i en häftig dispyt, som slutade med att Wolff sköt Severin med tre skott, ett i magen, ett i bröstet och ett i bakhuvudet. Severin lyckades ta sig ut ur hotellet till sitt väntande militärekipage som körde honom till sjukhus där han opererades. Han avled följande kväll, främst av de inre skador som skotten i buken förorsakat. Han var

hela tiden vid medvetande och bedyrade flere gånger sin oskuld till det brott som Wolff ville beskylla honom för. Wolff dömdes för detta hiskeliga dåd till livstids tukthus. Tomas Wolff hängde sig i sin cell den 20 mars 1924 i Sörnäs centralfängelse efter att först ha intagit gift.

Severin Ekblad fördes till sin sista vila ledsagad av Gardesjägerregementets musikkår, representanter för Gardesjägerregementet, Björneborgs garnison och Vasa Skyddskår, alla med sina respektive fanor. Kistan

bars av soldater från Severins kompani. Vid graven hölls flera minnesstal, spelades sorgemusik och nedlades en mångfald av blommor och kransar. Otaliga var de lovord som yttrades av de närvarande.

Jägarkapten Severin Ekblads namn finns inristad i en minnesplatta på Gamla begravningsplatsen i Vasa, tillsammans med de övriga i Vasa begravna jägarna.

Hur hade då Severin Ekblad anknytning till Singsby? Jo, då han återvänt från Tyskland och efter att hans far dött beslöt hans mor Sofia att införskaffa ett hemman för sin enda sons framtida behov. Valet föll på delar av Dahl hemman i Singsby, som hon inköpte hösten 1917. Då angränsande delar av Åkerman hemman 1919 blev till salu köpte hon även dessa. Hemmanen är senare kända som Stormis.

Sofia själv bosatte sig aldrig i Singsby, men sonen lär ofta ha besökt hemmanet. Att han flitigt umgicks med Singsbyborna vittnar också det faktum, att vid hans begravning frambars kransar från ett flertal familjer i byn. I uthuset på gården där Peter Storm uppfört ett nytt bostadshus fanns undangömda flere värjor och någon bajonett. Förmodligen var detta någonting som Severin hade förvarat där under sin bortavaro.

Sofia sålde hemmanet till Werner Storm ett knappt halvår efter sonens död.

Svenska Litteratursällskapet förvaltar "Mårten och Sofia Ekblads invalidfond" från vilken utdelas "Understöd främst åt krigsinvalider boende inom föreningen Svenska Österbottens frihetskämpar i Vasa med omnejds verksamhetsområde".

Kurt Näsman

STIFTELSENS KONDOLEANSADRESS EN VÄRDEFULL HEDERSBETYGELSE

Sammandrabbningen i Sibbo Kyrkoby 9.1.1918

I början av år 1918 ägde ett antal mindre sammandrabbningar rum mellan de vita och de röda. Den första skärmytslingen inträffade i Sibbo den 9.1.1918. I Helsingfors hade tre dagar innan grundats det första röda gardet. Gardets första uppdrag var att leta efter mat och vapen i Sibbo.

Sibbo gamla kyrka Sankt Sigfrid.

Tidigt på morgonen 9.1.1918 krävde rödgardisterna i Helsingfors att behövliga vagnar skulle kopplas till 5.20 tåget för att transportera beväpnade män till Nickby. Trafikexpeditören hade först vägrat, men då rödgardisterna hotade skjuta honom gav hans chefer vika och tåget kunde till slut starta. På morgonen kl. 7.54 steg 70 rödgardister på lokaltåget mot Kervo. Rödgardisterna hade som avsikt att lägga beslag på vapen och mat i Sibbo.

Onsdagen den nionde januari var en obehagligt kall och blåsig dag. Kvicksilvret visade mellan -18 och -22 grader. På förmiddagen skickades ett telegram från Kervo att tåget med 70 beväpnade rödgardister var på väg mot Nickby station. Skyddskåren larmades med hjälp av telefon och brandlurar. Inom kort hade man vid Sibbo gamla kyrka i beredskap ca 60 man. Av dessa var endast 26 beväpnade med moderna militärge-

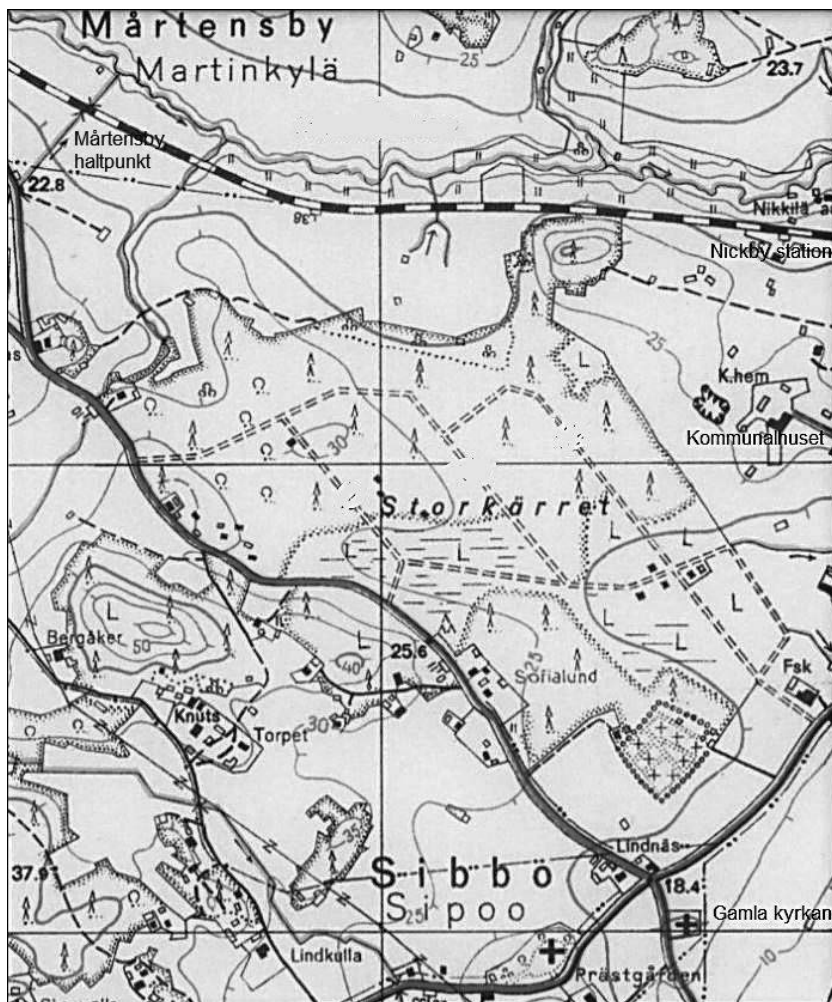
vär. De andra hade hagelbössor och revolverar. På plats fanns åtminstone skyddskårens chef Carl Neovius, agronom G.Huldén, studeranden Gunnar Pehrman, hemmansägarna Richard och Gunnar Lindroos samt Thorvald Oljemark. Den sistnämnde var 17 år och initiativtagare för grundandet av skyddskåren i Sibbo. Han var son till Boskis gårds ägare Hjalmar Oljemark, som var medlem av fullmäktige i Sibbo.

Rödgardisterna från Helsingfors anlände till Nickby 10-tiden. De lämnade fyra man vid stationen och delade in sig i två grupper. Den ena gruppen sökte i Nickby efter vapen och mat utan nämnvärt resultat. Man ockuperade kommunalhuset och telefoncentralen. Den andra gruppen marscherade i riktning mot Kyrkoby, där bondgårdarna och en större del av befolkningen fanns på den tiden. Omkring kl. 12 närmade sig förtruppen Sibbo gamla kyrka längs med

Stora Strandvägen (nuvarande Stora Byvägen).

Skyddskåren hade tagit ställning i skyttekedja norr om kyrkan vid kanten av Storkärrsskogen. När en sexmannatrupp uppenbarade sig framför Sibbobornas ställning ropade en polisman, eventuellt kronolänsman Frans Fagerholm eller poliskonstapel Felix Vesterberg, tre gånger upp med händerna: "kådet ylös". De sex rödgardisterna gick trots detta ner på knä och avfyra sina gevär. Sibboborna sköt tillbaka, med påföljden att fyra man blev på platsen och två tog till flykten. En av de röda sköts i ryggen och dog omedelbart. Den andra flyende lyckades ta skydd bakom byggnader och löpa tillbaka till Nickby.

Enligt databasen "Krigsdödade i Finland 1914-1922" var det den 17-årige Wilho Riipinen från Helsingfors som avled. Två andra röda skadades svårt och en oskadd röd-

Karta över Nickby, Kyrkoby och Mårtensby.

gardist gav upp kampen. De tre tillfångatogs och fem gevär beslagtogs. Fångarna fördes till kyrkovaktmästarens bostad på andra sidan av kyrkan.

Efter skottväxlingen telefonerade man till kommunalläkaren, men han vågade inte komma för flera röda närmade sig Kyrkobyn. De sårade sändes till Nickby mentalsjukhus för att få läkarvård. Efter en stunds diskussion bestämde sig skyddskåren för att ta ställning några hundra meter söderut vid Långängsbergen. De röda tog upp jakten på Sibboborna och häftig skottväxling ägde rum ända till kl. 14. De röda sköt vilt åt olika håll, eftersom man inte visste exakt var de vita fanns. Prästgården och kyrkan träffades och även en grupp skriftskolebarn längre upp i Kyrkobyn var i fara. Lyckligtvis träffades ingen.

De röda forcerade inte längre än gamla kyrkan. Efter två timmars resultatlöst skjutande lämnade de

Kyrkobyn och återvände till Nickby tågstation. De röda tog med sig sina sårade och av dessa avled senare arbetaren Herman Fritiof Nylund, 33 år, i Helsingfors.

Skyddskåren fick per telefon veta att till Söderkulla hade anlant en hundra man stark rödgardistrupp för att inspektera jordbruksskolan. De trodde att där tränades krigföring och förvarades vapen. Så var dock inte fallet och man fick lämna skolan tomhänt. Från Söderkulla tog sig rödgardisterna till Immersby. Där tog man hästar och slädar och skyndade sig till Nickby.

Skyddskåren undvek rödgardisterna och tog sig till Mårtensby. Efter striden höll sig rödgardisterna inomhus i stationsbyggnaden och kommunalhuset. De var modfälliga, frusna, trötta och hungriga. (10)

Till Nickby anlände ännu från Korsö 50 röda och 11-tiden på kvällen ytterligare 100 man från Helsing-

fors. De ville hämnas på Sibboborna. De som stridit tidigare ville däremot hem och efter häftiga diskussioner lämnade de röda Nickby kl. 22.20 med tåg. De röda tog två fångar med sig; Hjalmar Nyberg från Immersby och studeranden Granlund från Mårtensby. Dessutom beslagtogs man fyra hästar som byte.

Sibboborna hade telefonerat om hjälp till Helsingfors, då de hört om de rödas ankomst. 18 ungdomar med Richard Schybergson och Ivar Ståhle i spetsen hade skidat från Helsingfors till Hitå i Söderkulla till undsättning, men de anlände för sent på natten. Gevären de hade med sig skänktes till skyddskåren i Sibbo.

Åsikterna om den våldsamma incidenten gick kraftigt isär bland de vita och de röda. Sammandrabbningen i Kyrkoby kallades i arbetartidningarna "för ett av borgarna begånget mord på fredliga arbetare." Den stora majoriteten av Sibboborna var glada över att "ordningens vänner" rest sig till kamp mot huliganerna. Uppenbarligen kom inte arbetarna i fredligt syfte och rent juridiskt sett var det inte fråga om planlagt mord, snarade dråp. De vita kunde ha åberopat att de var fråga om nödvärn, eftersom de röda öppnade elden, men å andra sidan får man inte i en sådan situation använda mer våld än vad nöden kräver. Det finns inga noteringar om att sammandrabbningen skulle ha lett till en polisutredning. På landsbygden ansvarade länsmanen för att lagen efterföljdes. Polismakten i Sibbo var på de vitas sida.

Nyberg och Granlund förhöordes av de röda i Helsingfors, men frisläpptes senare. Då Granlund återvände till Sibbo berättade han att de röda skulle komma tillbaka och slå ned allt motstånd.

Av de röda stupade fick Wilho Riipinen en storslagen begravning med en rysk militärörkester, 50 beväpnade rödgardister och ett långt följe. Innan dess hade Herman Nylund begravts av de egna.

Martin Andersson

Mannerheimmiddagen

16 maj 2022 blev en trevlig fest

Traditionsföreningen kunde uppta traditionen med att igen ordna Mannerheimmiddag, denna gång på Svenska Klubben i Helsingfors.

Ordförande Charlie Hindsberg hälsade gästerna välkomna och belyste i sitt hälsningstal bl.a. den aktualitet och uppmärksamhet som östgränsen fått under de senaste veckorna. Gränsen är en riksgrens, en EU-gräns och snart även en Nato-gräns.

Inrikesministeriet och Gränsbevakningsväsendet står i beråd att förstärka östgränsen med något slags staket på vissa ställen för att stoppa frivilliga eller ofrivilliga flyktingar. Östgränsen är övervakad men innehåller inga egentliga fysiska hinder annat än i obetydlig utsträckning. Gränazonen är övervakad både av gränsbevaknings personal och av kameror och annan övervakningsutrustning.

För tillfället utreder man hur gränsen ska förstärkas. Vilka slags hinder ska Finland bygga? Ska man lägga ut taggtråd, bygga ett metallstängsel eller ännu kraftigare byggnadsverk.

Ett aktuellt exempel är det stäng-

sel som man nu bygger i Estland mot den ryska gränsen. Stängslet är två och halv meter högt med taggtråd upptill. Stängslet har ett tätt metallnät som man inte kan kapa med en rörtång. Stängslet har byggts sedan senaste år vid Luhamaa övergångsställe, 23 kilometer långt. Nästa etapp blir 40 km. Stängslet byggs av det finländska företaget GRK infra från Vanda. Kostnaden är ca 1,3 miljoner euro per km.

Hälsningstalet innehöll även några kommentarer kring Mannerheims roll som ordförande för Försvarsrådet i Finland under 1930-talet och hur liten förståelse finansminister Väinö Tanner hade för det finländska försvaret inför Vinterkriget.

Vid middagen berättade Mannerheims museets chef Märtha Norr-

back i sitt anförande om Mannerheims resor efter Frihetskriget och om hans verksamhet i Ukraina tillsammans med general Pavel Skoropadski. Ukraina blev självständigt för en kort tid samtidigt med Finland. Den korta tiden var skakig på grund av omvälvningar i landets ledarskikt. År 1920 tog sedan bolsjevikerna över makten och landet blev en del av Sovjetunionen.

Under festens gång spelade cellisten Daniel Schoultz två klassiska stycken, ett av Bach och ett av Sibelius. Festmiddagens publik applåderade rikligt cellistens förmåga. Stämningen var hög och man förväntar sig att en Mannerheimmiddag även nästa år kan ordnas.

*Carl-Johan Hindsberg
Ordförande*

Carl-Johan Hindsberg vid Frihetskrigets Södra Traditionsförenings Mannerheim middag 16.5.2022 å Svenska klubben. Frihetskorsen syns närmast t.v.

Frihetskorsen åt Carl-Johan Hindsberg

Republikens President tilldelade 6.12.2021 Frihetskorsen av 4 klass åt utvecklingsdirektören, pol.mag. Carl-Johan Hindsberg.

Frihetskorsen utdelas ytterst sparsamt.

Hindsberg har sedan 1989 varit aktiv i det frivilliga försvarsarbetet i Finland. Han har beklätt många viktiga poster och är fortfarande engagerad i arbetet.

Carl-Johan Hindsberg tog inom ramen för Svensk utveckling rf initiativ till de Finlands-svenska försvarsdagarna som begynte 2008 och har fortgått vartannat år. Han är bl.a. ordförande för Frihetskrigets Södra Traditionsförening rf, viceordförande för Helsingfors Svenska Krigsveteraner rf, styrelsemedlem i Vapaussodan Perinelliitto ry och medlem i Pansarmuseistiftelsens delegation.

Hindsberg är även arrangör för Säkerhetspolitiska lunchseminarier sedan 2015.

Tidigare har Carl-Johan Hindsberg bl.a. erhållit Riddartecknet av Finlands Vita Ros, Militärförtjänstmedaljen, Pansargilletts förtjänstkors och Svenska Finlands Folktings medalj.

Mikael Westerback, Kammarråd

Pitkääkatu 28-30 Storalänggatan, Tammipiha - Ekgården
Info@vaasanelainkeskus.fi Auki - Öppet: 10-18, 10-14
www.vaasanelainkeskus.fi

SVENSKA SMÅBRUK OCH EGNA HEM Ab

Engelsbyvägen 8
25700 Kimito

UNDERSTÖD VETERANEN MED ANNONSER OCH BIDRAG

UPPVAKTNINGAR

Frihetsmonumentet i Hangö

Uppvaktning vid Frihetsmonumentet i Hangö den 3.4.2022.
Magnus Westerholm och Carl-Johan Grönberg. Fotona tagna av Tom Fröman.

Uppvaktning i Lovisa

Uppvaktning i Lovisa den 7.4.2022.
Bilderna tagna av Jarkko Törmänen.

Tyska vapenbröderna

Den 16 maj nedlade föreningens styrelserepresentanter Fred Packalén, Carl-Johan Hindsberg och Mimi Wiik ner en krans vid de stupade tyska vapenbrödernas gravsten i Helsingfors. Fotona tagna av Nina Schleifer.

Frihetskrigets Södra Traditionsförening r.f.

Kallelse till höstmöte i Nickby den 10 november 2022

Föreningens stadgeenliga höstmöte hålls på restaurang Saponi d'Italia i Nickby,
adress Stora Byvägen 20, 04130 Sibbo, torsdagen den 10 november 2022 kl.17.30.

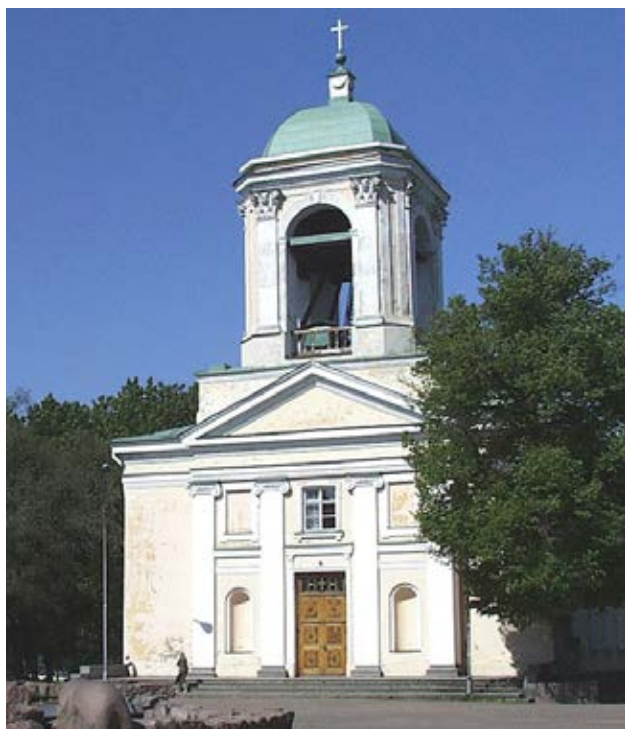
På höstmötet behandlas följande frågor:

1. Mötets öppnande. Val av ordförande och sekreterare för mötet.
2. Val av protokolljusterare och rösträknare.
3. Konstaterande av laglighet och beslutförhet.
4. Godkännande av föredragningslistan.
5. Fastställande av medlemsavgift, verksamhetsplan och budget för år 2023.
6. Fastställande av antalet styrelsemedlemmar för år 2023.
7. Val av styrelsens ordförande och vice ordförande för år 2023.
8. Val av medlemmar i styrelsen för år 2023.
9. Val av två ordinarie verksamhetsgranskare och två suppleanter för dessa.
10. Behandlas övriga i kallelsen eller till styrelsen av medlem minst 7 dagar
före mötet skriftligen anmälda ärenden, dock inte i paragraf 23 i föreningslagen
nämnda eller liknande ärenden om dessa inte nämnts i möteskallelsen
11. Mötets avslutande.

Efter mötet håller historikern Martin Andersson
ett föredrag under rubriken:
”Brott mot liv i Sibbo på 1920-talet”.

**Välkomna
Styrelsen**

Viborg-svensk-tysk kyrka.

Viborg - grekisk ortodox kyrka.

rum där vi satt, såg vi finska kyrkans höga spira och hela fasad avtecknad mot en glödande flammande eldmassa som i mäktiga vågor steg mot kvällens rosiga aftonhimmel, där fullmånen glänste över jordens ve. Ett ögonvittne omtalade att en vit flygare kastat ned en raket och i det ögonblick som den träffade målet kom katastrofen. Det var en vacker bragd av de våra som kompensation för de stackars gossarnas misslyckade expedition. Följden blev naturligtvis en massa sönderkrossade fönsterrutor även i ganska avlägset belägna hus såsom länslasarettet, där dr Peterson måste transportera den lama sängliggande fru Hammar ner i något underjordiskt rum, där Peterssons också själva bor.

Den 27 april. Kl. 3. Det var kasernen kring batteriet som brann och även en vapendepot. Små explosioner har hela tiden följt. Strax efter den första smällen rusade massor av Röda som yra höns från kasernen här mitt över och kom i leder från Kolikko. De stannade för rådplägning på Paradplanen, varpå de tågade uppåt Katrinegatan. Om en stund var de tillbaka och gick åter förbi ryska

kyrkan åt det håll därifrån de först kommit; planen är åter tom. Vi kände oss redan i feststämning väntande att se de efterlängttade Vita. Alla hoppas på avgörandet ännu denna dag eller i natt. ”Tjocka Bertha”, den stora kanonen som om nätterna sänder ut sina projektiler är tyst nu. Hon sparar sig väl åter till nattens drama.

På slottet sitter fångarna ännu, bland dem Lindberg och unge Ferdinand Alftan som onsdag morgon gav sig ut med våra Vita på grund av deras beklagliga misstag. Det är omöjligt att ens ibland få köpa något, då de Röda lagt embargo på allt. Genom Rothes har vi fått en liter mjölk, och ända till för 10 dar sen $\frac{1}{2}$ liter tack vare mina 71 år. Ack vad skall inte tidningarna, när de åter en gång få spridas kring landet innehålla för budskap om hjältebragder, gräsligheter och dödsnyheter. Hela blad med namn under det svarta korset.

Den 28 april. Kyrkan är stängd, säkert första gången under dess mer än 100-åriga tillvaro och naturligtvis är heller ingen annan kyrka öppen. Natten var fruktansvärd. Inbördeskrigets kanonåska rullade, granaterna rusade

vinande genom luften, himlen korsades av blixtar och gnistrande stjärnor från de hemiska dödsvapnen. Från antända hus slog glödande lågor mot skyn. Starka rökpelare stiger nu från Kolikkoinmäki- och Tiiliruukkitrakten. Även i Hiekka och Loikkanen skall det brinna och två stora eldsvådor sprider sitt flammande sken ut i rymden. I dag regnar det. De Vita påstås nu vara i Pantsarlaks; kanonerna dånar alltjämt men inte med nattens ohyggliga styrka.

Hanna kom från Relanders med underrättelsen om att Ikonen, ingenjör Tallgrén, gamla Pietinen och en fjärde blivit mördade i länsfängelset. Alldeles ovisst är också de unga Wärnhjelmarnas öde där. Först togs den stackars ofärdige gossen, angiven av deras djävulska piga för avtryckande av Vita meddelanden, och kort därpå greps flickorna och fördes till sedlighets-, d.v.s. osedlighetsavdelningen dit till natten ett otal fräcka gatslinkor vanligen burades in. Om par dagar släpptes W:s lösa men mot fordran på 2000 marks kaution. Då W:s vägrade betala lösen, fördes de till länsfängelset, dit de dock skall ha fört den lösande summan. Familjetjänarinnornas specialitet har varit

Viborg salutorget.

angivelser – o denna usla moral hos kvinnorna i ett som annat avseende!

Allt skulle vara klart till 1 maj, har det sagts. Mannerheim, var är du? Hur skall vi orka hålla ut ännu tre rysliga nätter eller dygn? Walter Hoving dog för 10 dagar sedan efter en svår hjärtattack med anledning av de rödas banktrassel. Där ligger han nu i en fastlöd zinkkista i det öde hemmet utan vetskap om gräsligheterna. Gud ske lov att han fick somna bort innan de bröt ut.

I Wiborgs gamla hedervärda hovrätt har inlogerats en massa smutsiga flyktingar. Rådhuset är prytt med röda korsets Vita flagga. Kyrkan var i natt upplåten som tillflyktsort för flyktingar men jag tror inte att där var andra än de vaktande vaktmästarna och ett par sömniga rödgardister.

Den 29 april. Klockan är inte ännu fyra på morgonen – och underligt nog är allt stilla. Icke en levande själ syntes kl. halv 4 då Hanna och jag kom in i mitt gardinlösa rum från tamburen där vi legat ända till kl. 2 och sedan somnat medan kanonsalvorna fruktansvärt dånade. Vad betyder denna stillhet? Ingen vakt vid den vidriga kasernen, inga bilar,

ingen marsch ut och in av de Röda. De Vita är i staden! Den Vita flaggan svajar på slottet, de Vita är själva i tennishallen. Detta underbara budskap meddelade Fru Lilius åt Hanna, som öppnade tamburdörren då i trappan hördes samtal.

Strax efter fem var vi ute på gatorna, där det myllrade av liv och jublande fröjd. I stället för de röda sluskarna med sina fräcka nunor såg man nu överallt våra Vita gossar bland vilka Jägarna i sina trevliga gröna uniformer med en grankvist i den vackert formade mössan utgjorde den största ögonfågeln. Man hälsade på dem, man viftade med näsdukarna och ropade överallt eläköön, alla bekanta eller obekanta stadsbor tryckte varandras händer, man omfamnade varandra, man grät, man log, man gick som i en lycklig dröm efter en förfärlig verklighet.

Vi spatserade ner längs Katarinegatan och såg på flera ställen hur våra befriare, de präktiga bondgossarna, serverades kaffe utan grädde, men det smakade dem ändå gott. Överallt i staden har man bjudit dem in på te eller middag, och nästan överallt är någon inlogerad. Rothes har en tysk kapten, andra har svenskar,

Soldaterna bor i en del skolor och i andra större lokaler – överallt är det glädje och tack.

Rothes kom kl. 7 till oss på kaffe, jag spelade "Vår Gud är oss en väldig borg". Det kändes så jublande högtidligt och tackfyllt, glädjetårar blandade sig i tacksamheten. När jag kom hem från Lindbergs, såg jag en stor kavalkad komma ridande från Rödabrunnstorgshållet, och hela gatan var full med folk. Det var en del av den Vita bataljonen som gjorde sitt intåg i staden. I spetsen red en överste, sedan kom yngre officerare av vilka en ropade "guda tant Anna". Jag är ledsen att jag inte kände igen gossen. Så kom musiken, sedan manskapet och till sist trossen.

Jag följde skaran åt och gick med den till Salutorget där musiken ställde upp sig på Thesleffs trappa. En äldre herre höll ett tal till det fria fosterlandet och därpå följde "Suomis sång". Musiken utförde flera stycken under en energisk kapellmästares ledning. När Jägmarschens livliga toner ljöd, kom alla näsdukar och hattar i rörelse, och så talade den samme herren igen, betonande

Fortsättning ➔

all den fasa vi genomgått då vi var i händerna på rövare och banditer, och slutade åter med ett leve för fosterlandet. Jag tycker det varit bättre på sin plats att enkom tala till de unga som offrat liv och blod och hem och lugn för att åstadkomma rätt och ordning i vårt land igen.

En stund tidigare såg jag en enorm skara röda marschera under vit bevakning. En jägare sade mig att de skulle till stationen där det blir förhör och dom. Densamma berättade att ryssarna numera är oskadliggjorda: ”tuomio on langennut” (domen är fallen). Nordströms omtalade att de på vägen till kyrkan vid vallarna i förstaden sett en 20–30 lik av ryssar som arkebuserats, Domens och vedergällningens dag är inne. De Vita har gått i alla gårdar i staden sökande efter banditerna och hittat massor. Där röda vakter har stått, står nu de Vita. En ljuvlig lättnad att slippa se den beväpnade slusken i vår trappa.

Tusental av de röda har fått vända om från den påbörjade rymmarstråten. De kommer inte vidare, ty en kedja av Vita omger staden på alla håll. I förmiddags var det en stor strid vid Sorvali, som rensades och därifrån hördes salvor då och då. Intåget hit över Papula bro hade mycket försvårats genom att de röda ställt kulsprutor och en kanon i de gamlas hem. Vid passagen lära 40 stupat. O så grymt! I Kolikkoinmäki sköt de

röda från fönstren på de Vita varav flera fick sin bane, men åtminstone 400 röda blev liggande. Jag undrar hur våra räddare skall kunna göra hela hydran oskadlig. I ett extrablad lästes i dag om de gräsliga morden i länsfängelset. Offren var en hel massa. Denna glädjedag beskuggas av djup, djup smärta i månget hem.

Den 30 april. Det är afton. När man ser ut över planen är intrycket det samma som det varit hela vintern. Samma förordnanden görs nu och iakttas noga. Efter kl. 8 får man inte röra sig ute. Damerna få varken begagna muff eller väska för att inte kunna gömma revolverar såsom de gjort i Tammerfors. Disciplinen under den så nyss införda Vita regimen är omutligt sträng, och det måste så vara. Landet skall bli nytt och rent sade idag en lantman från Nuijamaa, en präktig skyddskårist som hälsade på hos oss. Samtidigt hade jag besök av unge Sesemann som funnit sina egna i Häyry dit de flytt.

Ofantliga massor av våra nya militärer har tågat in i staden. Det är en upplyftande syn. I morgon första maj blir det stor parad på sportplanen under ledning av Wiborgs befriare, general Tott och Löfström.

Den 1 maj. Kl. 10 var det gudstjänst i alla kyrkor, likaså i vår svenska, där predikan hölls av unge pastor Hele-

nus. Kl. 2 var det parad på sportplanen. Jag såg den från Pantsarlaksberget och gick sedan in till snickarskolan. Paraden gjorde ett ganska blekt intryck. Förgäves väntade jag att få se befrielsegeneralerna var på sin ädla Bijou göra sin rond framför trupperna och låta dem hurra för sig, och sedan som det brukas, defilera förbi anförarna – men general Mannerheim gick till fots och ingen defilerad företogs. När hjältarna gjorde sitt intåg hördes ett svagt hurrande och näsdukarna viftade litet – men den skrånande entusiasmen, den kan ju detta paddiga folk även under det största inre jubel icke komma sig till. Och när skulle väl de yttre uttrycken bort bli hejdlösare än nu?

Den gamla Agricolakyrkans invigning till regementskyrka ägde rum kl. ½5 till 6, sedan alla ryska gudabilder avlägsnats. En mängd präster satt till vänster i koret, officerarna till höger. De få ord jag hörde av Jauhiainen var bra nog och likaså talade biskop Colliander ganska vackert till vårt lands unga försvarare, men rysligt tråkig är han egentligen. Vackert var emellertid att den finska bibelöversättarens gravplats, som förr varit ett ryskt mjölmagasin, och för några år sen reparerades till tempel, nu genast togs i sin rätta användning.

Vad belägringen och erövringen av staden vidkommer, säger

Viborg slott 1900 och nu.

officerarna att den gick oväntat lätt i förhållande till de möjligheter våra fiender hade på hand, såsom oerhörda massor med vapen och ammunition, ofantligt mycket folk, den starka fästningen iordningställd av ryssarna under kriget, allt detta som gick i arv till de Röda. Från tre sidor, Papula, Kolikko och Sorvali trängde de Vita på, sålunda inneslutande staden. Ledarna var två tyskar von Coler och von Ausfeldt samt Järnström och jägaren Sihvo som skall vara något alldeles extra i strategisk skicklighet och dyrkad av sina män. Han är svärson till Jenny Ikonen – stackars Jenny som på ett så sorgligt sätt blivit änka.

De rödas gräsligheter trotsar varje beskrivning säger jägarna som sett så mycket redan i norr och anser därför att de samt och synnerligen borde skjutas. Domen över dem är icke att leka med, flera av dem som tagit till svärd skall med svärd förgås, och naturligtvis utan undantag alla som begått grymheter eller haft någon ledande plats. Tokoi, Sirola, Manner och Kaljunen är fördunstade och skall ha försett sig bra med miljoner innan de reste, likaså pighelgonet Hilja Pärttinen. 300 ryssar sägs vara arkebuserade och flera av de ångbåtar i vilka de röda med familjer och tjuvgods inskeppat sig har blivit skjutna i sank. Otroliga massor med fångar ha de Vita tagit, man ser dem komma i tusen och åter tusental. Större delen av Kolikko står i ruiner, till stor del också Tiiliruukki, samt Loikkanen. Vi såg dem alla brinna på en gång och hörde bombardemangets hemska åska – hu det var ohyggligt!

Onnela (Rothes villa) har inte blivit skonad. Allt i rummen är förstört av de röda, som på en dag hann låta förödelsens styggelse rasa över stället. De Vita besköt Onnela från de Thesleffska bergen på andra sidan kanalen så att även det yttre är ramponerat.

Den 2 maj. Våra egna gossar som började attacken på ett så glänsande sätt och sedan måste ge sig var de som räddade slottet. Sedan den grova kanonen råkat i olag (något som

Viborgs historiska museum.

vi nätter och dagar bett Gud om) förflyttade de röda skjutningen till S:t Anne där de hade flera dundrare uppställda. Då passade de fångna gossarna på att avvärja vakterna och öppna fängelsets portar men de glömde kvar den röda flaggan så att bombardemanget mot slottet ännu fortfor då äntligen en gosse av ett par kalsonger och skjorta fick ihop en vit flagga, klev upp i torngluggen och hissade den välsignade fredens tecken i det gamla citadellets topp.

Senare. Entusiasmens höga vågor får alltid litet olja över sig ju längre det lider. De Vita gossarna ha setts druckna, raglande längs gatorna. Denna skam hade man bort slippa. I går gavs stor middag för Mannerheim men om den har man intet hört. Han reste i natt med sin stab.

Guju (Rothe) kom för en stund sen i full skyddskåristmundering med bössa på ryggen och skall i natt 8–12 tjänstgöra som vakt vid ryska banken.

Den 3 maj. Vår utsikt har precis samma fysionomi som under den röda terrorn. Då stod de vita fångnas hustrur utanför kasernporten, likasom nu de röda fångarnas gummor. För en timme sen kom det en ändlös massa nya fångar, jag begriper inte varifrån. Här skall finnas 15 tusen internerade. Dagligen faller dödsdomar som verkställs vid vallarna eller inom kaserngården, sägs det, dock har vi icke hört skott därifrån eller

sett någon exekution. Alla är djupt bedrövade över den oerhörda snabbhet varmed folk förpassas till evigheten, säkert många oskyldigt. I tidningen har varnats därför: ”ei kosto, mutta rangaistus” (inte hämnd, men straff) och i går hade kommerserådet Hackman och baron Nicolay inlämnat en vädjan om försiktighet och finkänslighet. Det mest upprörande är att ryska officerare som varit våra vänner och skyddat Vita fått gå samma dödens väg.

1 Maj då det var fest på Societetshuset, söp sig alla fulla. O sådan skam! I fyllan hade Toivo Kuula med dragen kniv rusat mot en fransk officer som höll tal och retat den fenomanske lille österbottningen till ursinne med sitt språk. Svar på tal uteblev inte, utan Kuula fick sig en kula i ögat som gick genom huvudet. I dag finns i tidningen förbud för hotell och apotek att leverera starka drycker åt någon tillhörande armén.

Paradplanen har redan i flera dagar varit garnerad med kanoner, allt krigsbyte. Klockan är åtta, jag kom just från Rothes dit jag förde väckaruret från köket till Gujus disposition. Han får gå vakt i ryska riksbanken och är stolt som en kung. Det är sorgligt kallt. Det varma aprilvädret har efterträtts av isiga majvindar under klar himmel. Intet regn

Artikeln har tidigare publicerats i Wiborgs Nyheter 2008 upplaga.

Robert Rothe

Viborg

En av de mest anmärkningsvärda och största striderna under Frihetskriget fördes i Viborg 24.4 - 29.4.1918.

De vitas östarmé som kommanderades av general Löfström bestod av 18 400 man och 82 kanoner, som koncentrerats till Karelska näset. Armén hade delats i tre regementen av vilka Einar Föhrbergs Savitaipale-bataljon utgjorde skydd i väster. Närmast ryska gränsen sköttes operationerna av grupp Ausfeld (ca 5200 man), väster om Vuoksen och söder om Viborg fanns Wilkmans grupp (ca 7700 man) samt norr om Viborg i Antrea och västerut från Ahvola anföll Sihvo (ca 5200 man). Wilkman hade till sitt förfogande en jägarbrigad samt 18 jägarbataljoner underställda operationerna. De röda hade starka trupper, artilleri, färdigställda för-

svarsställningar och politisk ledning.

Största delen av de rödas ledning hade likväl under Kullervo Manners ledning avrest med båtar från Viborg till Ryssland 25.4.

Den sammanlagda röda styrkan på Näset omfattande 15 000 man, varav 7000 deltog i striden om Viborg. Bland annat överste Svetsjnikov hade deltagit i planeringen av försvaret.

Striden började tidigt 24.4 då de av överste Ulrich von Coler kommanderade fem bataljoner (2. jägarregementet, Wilkmans grupp) försökte storma staden från Tali-riktningen, anfallet avstannade söder om Papulaviken. Den 24.4 grep också de unga skyddskåristerna i

Viborg, vilka hållit sig gömda, till vapen men de blev tvungna att kapitulera. Jernström (tillhörande grupp Wilkman) anlände efter hårda strider den 25.4 från sydost till stadens utkanter. På kvällen lämnade ett par tusen röda staden. Anfallet lyckades först den 28.4 efter en omfattande eldstrid från de vitas artilleri. I eldstriden förstördes de rödas ammunitionslager på Patterinmäki. Särskilt Kolikkoinmäki bostadsområde erhöi svåra skador. Jernströms trupper framryckte natten mot den 29.4 mot Patterinmäki. På morgonen 29.4 marscherade de vita in i Viborg och tog 5000–6000 fångar.

G.P

s/s Equity

Före detta officerare från Kadettskolan i Fredrikshamn bildade en militärkommitté, MK, vars ändamål var att förbereda landets befriande från det ryska förtrycket. AK, aktivisternas centralkommitté, vars ordförande var stadsrådet Alexis Gripenberg, hade som uppgift att organisera det frivilliga försvaret, det vill säga den blivande skyddskårsorganisationen. Aktivisten, fil.mag. Thure Svedlin, organiserade arbetet inom de svensk- och tvåspråkiga distrikten i Österbotten medan fil.mag. Eino Välikangas och fil.kand. Eino Kaila omhändertog de finska. Den ledande personen inom det svenska Österbotten var hovrättsrådet Harald Boucht i Vasa.

För AK gällde det att skaffa vapen för den kommande frihetskampen. Underhandlingar hade förts med det

tyska militärkommandot redan under försommaren 1917. Förberedelserna för vapensändningen till Finland omhändertogs från finsk sida av fil.mag. Kai Donner, som varit tvungen att lämna landet och slå sig ned i Stockholm, varifrån han gjorde ett flertal resor till Tyskland. Från tysk sida sköttes ärendet av kapten Ernst von Hülsen, vilken var en varm Finlandsvän.

Som mottagningsplatser för vapensändningen utsågs Vesterö i Maxmo skärgård och Tolvmansgrundet i Larsmo. Dessa orter ansågs som de "vitaste" delarna av landet.

I mitten av oktober 1917 hade samtliga uppgifter angående vapensändningen ankommit till Berlin. Det tyska marinministeriet utsåg fartyget s/s Equity, som kapats av engelsmännen, för transporten. Far-

tyget hade ett displacement om 1500 ton. Det var rätt snabbgående, 14 knop. Till befälhavare utsågs marinpremiärlöjtnant Gustav Petzold, en sjöofficer som tidigare tjänstgjort i U-båtsflottan.

Fartyget låg i Danzig – Neufahrwasser hamn där inlastningen påbörjades 24.10. Lasten kom att omfatta 6500 ryska gevär jämte 1 850 000 patroner, 30 maskingevär (Maxim) jämte 700 000 patroner varav 30 000 i bälten, 500 maskinpistoler med 75 000 patroner, 5 500 handgranater, 8 motorcyklar, 38 lådor, vilka huvudsakligen innehöll sprängämnen. Sammanlagt utgjorde lasten 150 ton.

Genom hovrättsassessor Bouchts förmedling sändes lotsen Karl Rönholm från Replot till Tyskland.

Vid denna tid låg Jägarbataljonen 27 i Libau. Därifrån hade ett

kommando om 110 jägare transporterats till Polangen för specialskolning i sprängningsteknik, signalverksamhet, hantering av maskingevär samt sabotageverksamhet. Från denna trupp kommanderades åtta maskingevärs-specialister under ledning av Juho Heiskanen att följa med Equity till Finland.

Den 27 oktober klockan sju på kvällen anträdde s/s Equity sin färd mellan minfältet, såväl tyska som ryska. Det rädde full storm första natten.

Premiärlöjtnanten hade erhållit order att fartyget och lasten inte fick hamna i rysarnas händer. För att hindra detta fanns en installerad sprängladdning, som skulle få fartyget att detonera. Petzold omhändertog navigeringen tills man var i närheten av Holmön, där Rönnholm övertog ansvaret.

Vid Vesterö hade samlats en hel del män från den omgivande trakten, jägarna Johannes Björkman, Edvard Wik från Kvevlax, Viktor Granlund från Vasa, aktivisterna Simon Östman och Emil Vesterö samt fem båtlag från Oravais, Maxmo och Kvevlax.

Vid ankomsten till finskt (ryskt) territorialvatten ändrade man Equitys namnskyltar på vilka stod namnet Adolph Andersen med hemort Randers Danmark.

Klockan åtta på kvällen den 31 oktober kastade Equity ankar vid Vesterö Storsandvik och lossningen av lasten kunde påbörjas. På cirka 6 timmar lossades 80 ton av lasten och fördes i land. Därefter återvände Equity under Rönnholms ledning till havs. Fartyget tillbringade dagen i närheten av Fjäderägg (på svenskt territorialvatten) för att mot kvällen bege sig till Tolvmansgrundet i Larsmo skärgård. Man hade redan långt i förväg undersökt och lodat vattendjupet i viken mellan Tolvmansgrundet och Flaskskär.

Bröderna Wikström och affärs-

mannen Viktor Kackur från Larsmo skulle ställa motorbåtar och pråmar till förfogande. Von Essen hade alarmerat några Lappobor och av dem anlände till Jakobstad Vihtori Kosola, med.kand. J Malkamäki samt jägarna Könni och Vähäpassi vilka fortsatte till Tolvmansgrundet.

Från Bosund infann sig 13 man, från Vestersundby och Pedersöre Kyrkby likaså 13 man.

Något före klockan 7 på kvällen den 1 november kastade Equity ankar i viken mellan Flaskskär och Tolvmansgrundet, cirka 2 kilometer från Orrskär där John Grafton den 8.9 1905 sprängdes efter en del av lasten förts i skydd. Lossningen av lasten påbörjades omedelbart. Förutom fartygets besättning, och fem av jägarna, deltog ett femtiotal man.

Ytterligare anlände en båt från Kronoby med Viktor Larsson och Johannes Björkman.

Lasten, cirka 70 ton, lagrades tills vidare på Tolvmansgrundet. En vid stranden varande lada fylldes med gevärsknippen och längs utsidan av väggarna och i skogen staplades

patron-, handgranats- och pistollådor, maskingevär och motorcyklar, vilka täcktes med granruskor. Redan före midnatt anträdde Equity återfärden till Tyskland.

Nu gällde det att transportera vapnen vidare förbi de ryska vaktpostererna som fanns på ett flertal ställen. Vapenlagret bevakades de första dygnet av jägarna Könni och Vähäpassi som hade ett skjutklart maskingevär och laddade mauserpistoler till hands. För tillfället tillät väderet ingen vidare transport. Vakthållningen övertogs av studerande Fredrik Strömbäck från Gamlakarleby och Einar Sundfors från Öja, samt en tredje ej namngiven person. Dessa hade instruerats att ansvara för bevakningen ett par veckors tid. Vapnen fördes till olika delar av Öja och Larsmo skärgård, samt

fastlandet varifrån de sedan transporterades vidare.

I Öja fanns den kända aktivisten och etappmannen Igor Sandman, som efter landsflykt i Sverige och vistelse i Viborgs länsfängelse återkommit till hemtrakten sommaren 1917. Denne deltog ivrigt i vapentransporterna. Det har beräknats att cirka 50 hästlass vapen fördes genom Öja och Kronoby till det inre av landet. Ännu i januari kom man ända från Uleåborg med fyra hästar för att hämta vapen.

På samma sätt sköttes vapentransporterna från Vesterö i Maxmo vidare inåt landet tack vare ortsbefolkningen i Korsholm, Maxmo, Kvevlax, Oravais, och framför allt Vörå. Det har beräknats att genom Vörå transporterades cirka 1500 gevär, sju maskingevär, 1 350 000 patroner och 250 lådor handgranater.

Utan vapen från s/s Equity hade frihetskampen inte kunnat inledas, vapenresningen i Österbotten hade varit ogenomförbar.

G.P

Festföredrag vid invigningen av monumentet på Västerö – Hovrättsassessor Jarl Roos

Högt ärade hedersgäster och övriga festdeltagare!

Innevarande år har för vårt land varit ett av de stora minnenas år. Frihetskampen för 20 år sedan har runt om i Finlands bygder givit anledning till fester, högstämda och värdiga, vid vilka händelserna 1918, det vackraste bladet i vår historia, återkallats i minnet, skildrats och begrundats. Vi har jämväl i tanke, ord och gärning, vid resandet av minnesmärken, avtäckandet av minnestavlor och vid andra tillfällen velat främst hedra dem vilka under frihetskampen offrat det dyrbaraste de ägde, sina liv, för fosterlandet. Och vi alla, vilka har haft äran deltaga i denna kamp, vi har känt våra hjärtan värmas och eldas vid tanken på denna stora tid i vårt fosterlands historia.

Men vi vet det ju alla, frihetskampen var blott slutresultatet av tidigare generationers hängivna arbete, särskilt deras vilka under åren närmast frihetskriget utförde ett värdefullt och mångsidigt förberedelse- och organisationsarbete. Dessa lade grunden på vilken det kunde byggas vidare under själva frihetskriget, och de är därför högt förtjänta av fosterlandets tacksamhet. På olika orter i vårt land har också fester hållits för att hedra dessa hjältar och hjältinnor. Dagens fest är även den ägnad minnet av en dylik förberedelsebragd, Equity-episoden, vilken utgjort ett utomordentligt viktigt och ovärderligt led i det stora hela.

En oundgänglig förutsättning för igångsättandet av vår frihetskamp var anskaffandet av vapen till vårt

tämligen vapenlösa land och ivriga bemödanden gjordes även för att snarast möjligt finna en tillfredsställande lösning på denna fråga. Efter ihärdiga bemödanden från våra ledande aktivisters sida lyckades man även i sina strävanden. Tyskland förklarade sig villigt att bistå oss även på den punkten och sända oss en vapenlast med något lämpligt fartyg hösten 1917. Nu begynte såväl i Tyskland som här hemma ett omsorgsfullt arbete för vapentransportens lyckliga genomförande. Här hemma gällde det främst att utse platser, lämpliga till destinationsort för vapenlasten, samt ordna om vapnens mottagande, uppbevarande och utdelning. Efter ingående undersökningar kom man till den slutsatsen att tvenne platser här vid det helvita sydösterbottniska skärgårds- och kustlandet, nämligen Storsandviken på Västerö och Tolvmansgrundet i Larsmo skärgård, var de lämpligaste landningsplatserna. Meddelande härom sändes till Tyskland och därifrån svarades att en kapad, snabbgående fraktångare Equity om 1500 ton med premiärlöjtnant Gustav Petzold som befälhavare skulle destinerats till Västerö och Larsmo med en last av 6500 gevär med 1 850 000 patroner, 30 maskingevär med 700 000 patroner, 200 mausepistoler med 30 000 patroner, 5500 handgranater, 8 motorcyklar och 38 lådor pionjärmaterial. Meningen var till en början att Equity skulle anlända till Västerö omkring den 20 oktober. Avresan blev emellertid något fördröjd, så att

fartyget med sin vapenlast, några i maskingevärstjänst utbildade jägare från specialkommandot i Polangen samt lotsen Karl Rönnholm från Replot vilken beordrats till Tyskland för att lotsa in Equity till Västerö, kunde avgå från Danzig först den 27 oktober. Detta dröjsmål förorsakade en hel del bland dem som i Vasa och här ute skulle sörja för mottagandet av båten. Bud och förfrågningar avsändes och inkom. Spänningen var stor. Ljussignalerna vilka överenskommelse skulle anbringas å Fiskargrund och Berggrund i närheten av Jeusan här utanför. Männen som var församlade på Västerö, jägare och ortsbor samt invånare från grannsocknarna, väntade med otålighet och oro. Och stunden kom. Den 31. oktober 1917 kl. 7.40 em. ankrade Equity här utanför efter en farofylld resa över mörka,

minfyllda vatten och längs trånga outprickade och stenrika farleder, hela tiden med den faran för handen att ryssarna skulle få syn på fartyget. Den ryska kontrapionageorganisationen hade nämligen nog reda på att något var i görningen. Resan hade varat 4 dygn och gått lyckligt, till en början under Petzolds och under den sista delen av färden under Rönnholms kommando. Ett gripande historiskt ögonblick! Emellertid kvarblev ej männen på Equity eller männen på Västerö länge i stundens överväldigande stämning. Lossningen av lasten påbörjades genast och i densamma deltog också besättningen på Equity med fartygets egna motorbåtar. På mindre än 6 timmar fick man den för Västerö avsedda lasten, ca 80 ton av den 150 ton omfattande lasten i land, där den placerades dels i strandsbotten dels på den öppna platsen utanför densamma. Några av jägarna som medföljt Equity steg även iland här. Sedan hissade Equity ankar och fortsatte sin färd till Larsmo. De kvarvarande vidtog nu åtgärder för uppbevarande av den dyrbara lasten. Vakter utställdes och vapenlagret doldes så omsorgsfullt som möjligt. Inom kort vidtog distributionen av vapnen och transporten till olika delar av Sydösterbotten, först till de angränsande skärgårds- och kustsocknarna samt därefter till Vörå, Härmä, Kauhava....

Detta var Equitys första färd hit upp. Som bekant var det meningen att fartyget än en gång skulle göra en resa till Bottenhavet, bland annat till Västerö i början av december 1917. Den färden gick emellertid till följd av olyckliga omständigheter inte som det var meningen, utan Equity måste återvända till Tyskland utan att ha kunnat lossa annat än en bråkdel av sin last och detta icke här på Västerö.

Här var emellertid männen nog väl förberedda att igen mottaga fartyget, men väntan var denna gång förgäves.

De yttre händelserna vid Equity-episoden har varit lätta att relatera. Men bakom denna färd ligger ett arbete av utomordentlig möda, djärvhet skicklighet och plikttrohet. Och betydelsen av den lyckligen genomförda vapentransporten och vapendistributionen var stor. Det sägs om Petzold att han under hela färden, fyra dygn, knappast unnade sig en halv timmes vila. Huru nervpåfrestande den färden var för de ombordvarande, särskilt för dem som själva bar ansvaret för färdens genomförande, premiärlöjtnant Petzold och lotsen, vår landsman, Karl Rönnholm.

Ledarna för mottagandet av vapenlasten i Vasatrakten, dåvarande hovrättsassessorn Harald Boucht, magister Väinö Granlund, pastor, sedermera fältprosten A.R. Hedberg och ingenjör Fredrik Wikman, hade ett utomordentligt svårt och farligt värv att fylla. Equity-färden måste organiseras i minsta detalj för att lyckas. Ett enda misstag, en liten felberäkning och allt hade kunnat gå om intet. Med ständig fara för sina liv arbetade dessa män djärvt, skickligt och med stor ofervillighet på dirigerandet av Equity till den säkra hamnen i Västerö.

Jägarna var naturligtvis med i Equity-episoden. Ett motstycke till "jägarsagan" torde vara svår att hitta. Ynglingar som med eldhåg träder fram för att rädda fosterlandet i dess ödesstund, vilka under otaliga äventyr med livet som insats reser bort till Tyskland för att övas i vapnens bruk. Ynglingar då de drog bort – män som härdats och drillats i en hård krigsskola. De hade fått offra sin ungdom för att läras att med järnhård beslutsamhet och aldrig svikande plikt-

trohet och uthållighet utföra mogna beprövade mäns arbete. Slutligen har vi vår oförskräckta och uthålliga skärgårds- och kustbefolkning. Utan deras trofasta och helhjärtade medverkan hade Equity-episoden, transporten och distributionen av vapnen inte lyckats. Skärgårdens söner och döttrar, vilka visserligen även i sitt vardagsliv hade att utstå mödor, försakelser och sorger under kampen ute på havet, slöt nu upp som en man för att göra en ovärderlig insats för den slutliga frihetskampen. Det må nämnas att många av skärgårdens och kustbefolkningens söner även inträtt i jägarbataljonen. Och befolkningen i de övriga sydösterbottniska socknarna stod ej efter i mod då det gällde att föra vapnen vidare från plats till plats. Äventyren var många, det var många faror och umbäranden, men i stort sett lyckades man i arbetet.

Men trots alla bemödanden och uppoffringar hade ej heller det ifrågavarande arbetet lyckats om ej försynen stått oss bi. Jag är övertygad att de flesta av dessa män och kvinnor i utövandet av sitt fosterländska värv på hav och land har haft Gud i hågen. Det är nog så att utan Hans hjälp är allt människoverk förgäves. Gudsfruktan är ej blott all visdoms utan även all krafts, all lyckas och all verklig framgångs begynnelse. Må vi därför först och främst tacka den Allsmäktige för den lyckliga utgången av Equity-företaget. Må Han allt framgent beskydda och bevara vårt älskade fosterland och vårt folk.

Till sist ber jag er alla att med mig utbringa ett kraftigt fyrfaldigt leve för fosterlandet och för alla de behjärtade män och kvinnor, vilka utförde eller genom sin verksamhet möjliggjorde den vackra Equity-bragden.

STIFTELSENS KONDOLEANSADRESS EN VÄRDEFULL HEDERSBETYGELSE

Frihetskrigarnas gravmärke

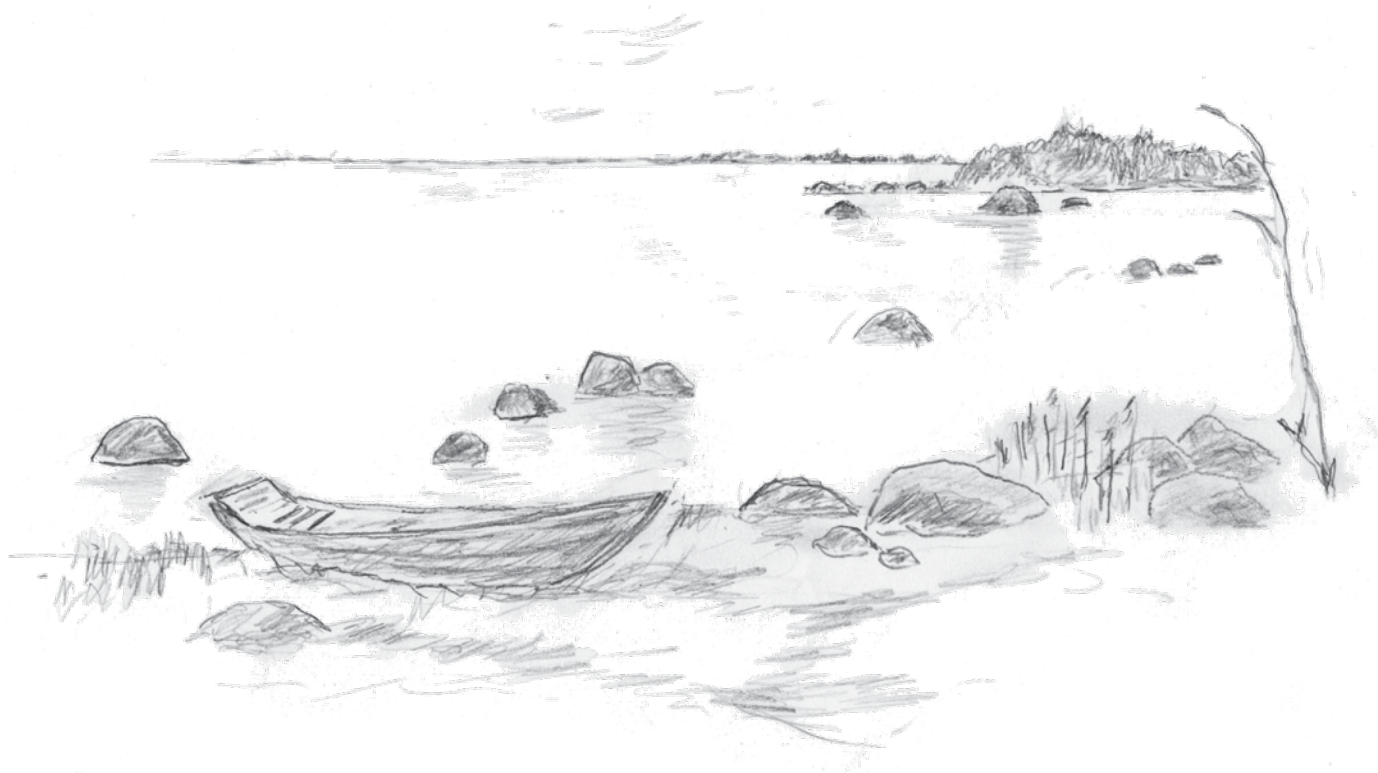
**en hedersbetygelse till
fosterlandets befriare**

**FINLANDS FOLK STÅR I EVIG TACKSAMHETSSKULD TILL DE MÄN
OCH KVINNOR SOM 1918 STRED FÖR VÅR FRIHET OCH MED SIN
KAMP BEFÄSTE FINLANDS SJÄLVSTÄNDIGHET. DET ÄR EN
HEDERSSAK FÖR OSS SOM HAFT FÖRMÅNEN ATT VÄXA UPP I ETT
FRITT FOSTERLAND ATT FÖRSE DERAS GRAVVÅRDAR MED
FRIHETSKRIGARNAS GRAVMÄRKE.**

**Gravstensmärket säljs av Frihetskrigets Traditionsförbund, Koulukatu 16 A,
33200 Tammerfors, tel (03) 223 0845.**

**I Österbotten förmedlas beställningarna av de lokala veteranföreningarna, vilka
även ombesörjer fastsättningen av märkena på gravstenarna.**

Pris 20 € + leveranskostnader

*Veteranens läsare tillönskas
en varm och vacker sommar!*

